

سرکنسول جدید در نخجوان

سرکنسول جدید جمهوری اسلامی ایران در نخجوان از دیروز رسماً آغاز به کار کرد. «عزیز منصور» سرکنسول جدید جمهوری اسلامی ایران در جمهوری خودمختار نخجوان به‌طور رسمی آغاز به کار کرد. منصور پیش از این در سمت رئیس اداره همکاری‌های چندجانبه مالی و تجاری و انرژی و حمل‌ونقل خدمت کرده است. این دیپلمات ایرانی هفته پیش، قبل از عزیمت به محل ماموریت با «حسین امیرعبداللهیان» وزیر امور خارجه کشورمان دیدار و گزارشی از برنامه‌های پیش‌رو در دوره کاری جدید سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران در نخجوان را ارائه کرد. وزیر امور خارجه ایران نیز در این دیدار با اشاره به روابط جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان در چارچوب سیاست همسایگی، ضرورت توسعه همکاری‌های فی‌مابین دو کشور از طریق نمایندگی‌های ایران در جمهوری آذربایجان را مورد تأکید قرار داد.

انتقاد از قطعنامه پیشنهادی آمریکا

وزیر خارجه ایران با انتقاد از تلاش آمریکا برای تصویب قطعنامه علیه یمن به بهانه دفاع از امنیت دریای سرخ گفت: در طرح چنین قطعنامه‌ای، بیشتر یک زمینه‌سازی برای حضور نظامی آمریکایی‌ها در منطقه و دریای سرخ است. حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در گفت‌وگوی تلفنی با «سرگئی لاوروف» وزیر خارجه روسیه درباره برخی موضوعات در دستور کار روابط دوجانبه و همچنین تحولات منطقه‌ای از جمله آخرین تحولات جنگ علیه غزه و وضعیت دریای سرخ گفت‌وگو و تبادل نظر کرد. در این گفت‌وگوی تلفنی برخی موضوعات در دستور کار روابط دوجانبه از جمله تازیت و معاهده همکاری‌های جامع و راهبردی دو کشور با همتای روسی خود به اشتراک گذاشته شد. وزیر امور خارجه با انتقاد از تلاش آمریکا برای تصویب قطعنامه علیه یمن به بهانه دفاع از امنیت دریای سرخ، ضمن تأکید بر اهمیت امنیت دریانوردی بین‌المللی، خاطرنشان کرد: تحولات دریای سرخ با غزه و رفتار آمریکا و رژیم اسرائیل در قبال فلسطین ارتباط دارد و در طرح چنین قطعنامه‌ای، بیشتر یک زمینه‌سازی برای حضور نظامی آمریکایی‌ها در منطقه و دریای سرخ است. تحولات مربوط به نوار غزه و تداوم کشتار غیرنظامیان توسط صهیونیست‌ها از دیگر محورهای گفت‌وگوی تلفنی وزیران امور خارجه ایران و روسیه بود.

انتخاب حیاتی آمریکا در غزه

نماینده ایران در سازمان ملل با اشاره به رنج روزافزون مردم غزه اظهار کرد: دولت ایالات متحده باید انتخاب حیاتی رو به‌رو است. «امیرسعید ابروانی» نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد در سخنرانی خود در مجمع عمومی این سازمان با اشاره به سوءاستفاده آمریکا از حق وتو و مخالفت با آتش‌بس در نوار غزه ادامه داد: ممانعت ایالات متحده از اجرای وظایف شورای امنیت وفق منشور ملل متحد، عمیقاً در تضاد با درخواست‌های جهانی برای پایان دادن به خونریزی است، طبیعت ذاتی بشر برای حفظ جان انسان‌ها را به چالش می‌کشد، و اصول اساسی حقوق بین‌الملل، از جمله حقوق بشر و استانداردهای حقوق بشر را نقض می‌کند. نماینده دائم کشورمان همچنین با اشاره به رنج روزافزون مردم غزه اظهار کرد: دولت ایالات متحده با یک انتخاب حیاتی رو به‌رو است؛ می‌تواند به مسیر فعلی سیاست‌های غلط خود ادامه دهد و یا می‌تواند از حمایت بی‌قید و شرط از اسرائیل اجتناب کند. بدون چنین حمایتی، اسرائیل در ادامه اقدامات خشونت‌آمیز و نسل‌کشی خود علیه مردم فلسطین با مشکلاتی جدی مواجه خواهد بود.

شدند. ممتازالملک، محتشم‌السلطنه، ممتازالدوله و مستشارالدوله چهار وزیر مخالف دولت خودش با قرارداد ۱۹۱۹ و همچنین حاج معین‌التجار بوشهری سرمایه‌دار و سیاستمدار و مخالف قرارداد ۱۹۱۹ نیز به زندان کاشان فرستاده شدند. از سوی دیگر شواهدی نیز وجود دارد که احمدشاه نیز از محتوای قرارداد مطلع بوده است هر چند خود اظهار بی‌اطلاعی می‌کرد. در روز پس از علنی شدن قرارداد، احمدشاه به بهانه دیدار با پدر کشور را به مقصد اروپا ترک کرد و وثوق‌الدوله را با موج اعتراضات در تهران تنها گذاشت. پشتیبانی‌های بریتانیا نیز ثمری نداشت و مخالفت‌ها موجب سرنگونی دولت وثوق‌الدوله شد و او خروج از کشور را به حضور در معرض مخالفت‌ها ترجیح داد و کشور را به مقصد اروپا ترک کرد و برای پنج سال به کشور بازنگشت. دولت حسن مشیرالدوله پیرنیا پس از او تشکیل شد و ضمن تعلیق اجرای قرارداد تصمیم درباره آن را به مجلس شورای ملی منوط کرد و مجلس نیز آن را ملغاً اعلام کرد.

حسن وثوق در بازگشت از اروپا در شهریور ۱۳۰۵ از سوی مستوفی‌الممالک به‌عنوان نامزد وزارت عدلیه به مجلس شورای ملی معرفی شد و در دفاع از قرارداد گفت: «اضطرار حقیقی داعی شد که با ما مملکت را تسلیم حوادث نکنیم و از معرکه بگریزیم، یا با مرکز واحدی که در آن موقع استعداد از آن ممکن بود [انگلیس]، داخل در مذاکره شویم و یک قراری بگذاریم. ان‌شاءالله یک‌وقتی این مسائل را در آثار محققین سیاست خواهید خواند. کتاب‌ها خواهند نوشت و آن وقت با فکر یک قدری روشن‌تری در قضایا حکم خواهید کرد.»

محمد مصدق در این مرحله از مخالفین حسن وثوق بود و سیدحسن مدرس نیز به دفاع از وثوق‌الدوله پرداخت. مصدق در انتقاد به حضور وثوق‌الدوله فهرست اعضای کابینه گفت: «یکی از شب‌های اخیر که آقای رئیس‌الوزراء به منزل من آمدند و فرمودند با آقای وثوق‌الدوله مخالفت نکنم، عرض کردم به شرط اینکه آقای وثوق‌الدوله هم در مجلس اظهار ندامت فرمایند. در جواب من فرمودند عقیده ایشان این است که قرارداد در صلاح مملکت بسته شده و حاضرند در مجلس از این عقیده دفاع نمایند... چون جزئیون معتقدند که اگر کسی چند فعل خلاف نمود باید او را برای فعلی تعقیب کرد که مجازاتش در قانون بیشتر باشد، بنده به بزرگترین خیانتی که ایشان مرتکب شده‌اند می‌پردازم که قرارداد است.» مصدق با انتقاد شدید از عملکرد وثوق‌الدوله در انعقاد قرارداد ۱۹۱۹ با انگلستان استدلال کرد حتی اگر هیچ راهی برای گریز از شکست در برابر بریتانیا نبود باز هم دولت ایران نباید تن به تسلیم می‌داد. مصدق در بخشی از نطق خود با اشاره به دریافت رشوه توسط وثوق‌الدوله در برابر انعقاد قرارداد، فریاد برآورد: «ای نمایندگان! چشم ملت ایران سیاه شد بس که از بعضی رجال خطاکاری و خیانت دید و ای بزرگ‌بندگان! همان چشم از انتظار سفید شد از بس محاکمه رجال وطن‌فروش را ندید... در مملکتی که ملتش این اندازه فراموش‌کارند از خائنین خیانت به همه سرایت می‌نماید.»

پس از مصدق، سیدحسن مدرس با برشمردن مشکلاتی که پس از جنگ جهانی گریبانگیر ایران شده بود، گفت: «کابینه آقای وثوق‌الدوله آمد، قریب یک سال طول کشید، یک نظم صوری در مملکت برقرار شد... بعد مسئله قرارداد پیش آمد... در موضوع قرارداد هم در این مملکت اختلاف شد... خودم صاحب عقیده مخالف بودم و همه آقایان هم بودند که مخالفت کردم و کمر مخالفت بستم. خیلی هم سخت بود، بگیروبیند بود. صاحب عقاید مختلف بودند، ولیکن خدا را به شهادت می‌طلبم که تا حال به معتقدین قرارداد یک لفظ توهین آمیز نه حضوراً نه غیباً نگفته‌ام و نخواهم گفت. زیرا آن را نظر سیاسی می‌دانم. اما من خود را مکلف می‌دانستم با کسی که این قرارداد را بست، جنگ کنم، جنگ هم کردم و زدم از میدان درشان کردم، اگر هم از میدان در نمی‌رفتند تلف‌شان می‌کردم، ولو اینکه عقد فضولی بود... خیلی از رجال رفته‌اند و به خیالی از این کارها کرده‌اند، ولی مالک مال ماییم که اینجا نشستیم.»

وثوق‌الدوله در دفاع از خود به مصدق تاخت و او را فردی عوام‌فریب معرفی کرد و درباره خود گفت: «مدعی عصمت و مصونیت از خطا نیستم... ممکن است بنده در تشخیصات خود سهو کرده باشم ولی اطمینان می‌دهم که هیچ وقت به عمد نخواستم ضرری به مملکت متوجه کنم بلکه مقصودم در هر حال جلوگیری از ضرر بوده است.»

هر چند وثوق‌الدوله در این مجلس به‌عنوان وزیر عدلیه پذیرفته شد و بعدها نیز در سال ۱۳۱۴ مدتی به ریاست فرهنگستان زبان و ادب ایران رسید اما هرگز ننگ قرارداد ۱۹۱۹ از پیشانی او پاک نشد. او به‌عنوان یکی از مهمترین رجال انگلوفیل در تاریخ ایران شناخته شده است. حسن وثوق که شاعر و ادیبی زبردست بود و از او دیوان شعری نیز به جا مانده، در پایان عمر دچار فراموشی شد و در سال ۱۳۲۹ در ۸۲ سالگی در تهران درگذشت.

به مجازات مسئولین دولتی که از نظر این کمیته خائن بودند، می‌زد. حسن وثوق که در این دوره از صدارتش از حمایت تام و تمام انگلیسی‌ها برخوردار بود، در یکی از نخستین اقدامات اعضای کمیته مجازات را شناسایی و دستگیر و زندانی کرد و با تشکیل دادگاه، این تشکیلات را منحل کرد و اعضای اصلی آن را اعدام کرد. بریتانیا که با خروج روسیه تزاری از گردونه رقابت در ایران خود را حاکم بلامنازع بر سرنوشته این کشور پنهان و سرشار می‌دید، با فراتر نهداده بود و امید داشت با پشتیبانی از حسن وثوق‌الدوله نقشه‌ی جدی‌تر در آینده ایران پیدا کند. وثوق‌الدوله با پشتیبانی بریتانیا دولتی استبدادی تشکیل داده بود و جدا از آنکه راه‌های کشور را که پر از راهزن و غارتگر شده بود، پاکسازی کرد، و امنیت را در بیشتر مناطق برقرار کرد اما در عین حال، همه مخالفین را زندانی و یا تبعید کرد. همه این اقدامات مقدمه اقدام اصلی وثوق‌الدوله در راه برآوردن خواسته انگلیسی‌ها بود. بریتانیا پس از مذاکرات پنهانی هفت‌ماهه و اهدای رشوه ۱۳۰ هزار لیره استرلینگ انگلیسی به وثوق‌الدوله موفق به عقد قراردادی بی‌نظیر برای خود شد. قرارداد ۱۹۱۹ مهمترین خدمت وثوق‌الدوله به دولت بریتانیا بود. براساس این قرارداد:

۱. دولت انگلستان با قاطعیت هر چه تمام‌تر تعهداتی را که مکرراً در سابق برای احترام مطلق استقلال و تمامیت ایران کرده است، تکرار می‌کند.
۲. دولت انگلستان خدمات هر عده مستشار متخصص را که برای لزوم استخدام آنها در ادارات مختلفه بین دولتین توافق حاصل شود، به خرج دولت ایران تهیه خواهد کرد.
۳. دولت انگلستان به خرج دولت ایران صاحب‌منصبان، ذخایر و مهمات جدید را برای تشکیل قوه متحدالشکل که دولت ایران ایجاد آن را برای حفظ نظم در دامنه سرحدات در نظر دارد، تهیه خواهد کرد.
۴. برای تهیه وسایل نقدی لازم به جهت اصلاحات مذکور در ماده دو و سه این قرارداد، دولت انگلیس حاضر است یک قرض کافی برای دولت ایران تهیه یا ترتیب آن را دهد.

۵. دولت انگلستان با تصدیق کامل احتیاجات فوری دولت ایران به ترقی وسایل حمل‌ونقل که موجب تأمین و توسعه می‌باشد، حاضر است با دولت ایران موافقت کرده و اقدامات مشترکه ایران و انگلیس راجع به تأمین حفظ راه‌آهن یا اقسام دیگر وسایل نقلیه تشویق کند.

۶. دولتین توافقی می‌کنند در باب تعیین متخصصان برای تشکیل کمیته، تعرفه گمرکی را مراجعه و تجدیدنظر کرده و با منافع حقه مملکت و تمهید و توسعه وسایل ترقی آن تطبیق نمایند. طبق این موارد در نظام آینده ایران وزیران ایرانی در هر وزارتخانه‌ای که بودند مستشاری بالای سر خود دارند که از اوامر او نمی‌توانند سرپیچی کنند و در صورت بروز اختلاف میان وزیر و مستشار به نحوی یکی از آنها باید کنار برود. قرارداد با موجی از مخالفت در ایران روبه‌رو شد. وثوق‌الدوله مستحضر به پشتیبانی بریتانیا از خود جدیت نشان داد. هفده نفر از معترضان که در مسجد شیخ‌الحسین تهران گردآمده بودند، به دستور او در مسجد توقیف و ماه‌ها در قزوین زندانی

محمد مصدق در این مرحله از مخالفین حسن وثوق بود و سیدحسن مدرس نیز به دفاع از وثوق‌الدوله پرداخت. مصدق در انتقاد به حضور وثوق‌الدوله در فهرست اعضای کابینه گفت: «یکی از شب‌های اخیر که آقای رئیس‌الوزراء به منزل من آمدند و فرمودند با آقای وثوق‌الدوله مخالفت نکنم، عرض کردم به شرط اینکه آقای مجلس اظهار ندامت فرمایند»

وثوق‌الدوله در راستای وجاهت دادن به قرارداد ۱۹۰۷ در جنوب ایران، «پلیس جنوب» را به رسمیت شناخت و در شمال نیز امتیاز معادن حوزه دریای خزر را به خوشتاریا، سرمایه‌دار روس داد؛ این اقدامات که اعطای امتیازات در مناطق نفوذ مورد اشاره در قرارداد ۱۹۰۷ بود، استقلال و حاکمیت ایران را نشانه رفته بود و وثوق‌الدوله در اجرای آنها نقش محوری داشت. وثوق‌الدوله در مقام وزارت مالیه نیز خدمت دیگری به انگلیسی‌ها کرد. او با تعطیلی کمیسیون میکس که بنا بر قراردادی میان ایران با دولت‌های روسیه و انگلیس تشکیل شده بود و نمایندگان دولت ایران و نمایندگان سفارتخانه‌های روسیه و انگلیس در آن عضویت داشتند و اختیارات مالی کشور، یعنی تصمیم‌گیری در مورد بودجه، امور مالیاتی و استخدامی را در دست داشت تمامی این اختیارات را به انگلیسی‌ها واگذار کرد. وثوق‌الدوله قراردادی با انگلیس بست و تمامی مبادلات مالی دولت ایران را در انحصار بانک شاهنشاهی ایران (متعلق به انگلیس) قرار داد و همچنین متعهد شد که دولت ایران از هیچ دولت دیگری غیر از انگلیس وام نگیرد.

دومین صدارت و قرارداد ۱۹۱۹

حسن وثوق‌الدوله برای بار دوم در سال ۱۲۹۷ از سوی احمدشاه مامور تشکیل دولت شد. آشوب و هرج و مرج در این دوسال تشدید شده بود و با فروپاشی روسیه تزاری، ایران ضعیف در کام بریتانیا شیرینی می‌کرد. در سرتاسر کشور میهن‌دوستان و هواداران مشروطه برای دفاع از استقلال ایران و مجازات خائنان به کشور دست به شورش و قیام و تشکیل گروه‌های مخفی زده بودند. میرزا کوچک‌خان جنگلی در گیلان به امید رهایی از آشوب و استبداد و دخالت‌های انگلیس به سراب سرخ در شوری دل بسته بود و جمهوری سرخ گیلان را تشکیل داد. محمدتقی‌خان پسیان، افسر میهن‌دوست زاندارمری در خراسان دست به شورش زد و ابوالقاسم لاهوتی نیز در تبریز دست به شورش زد. عمده این شورش‌ها با الهام از انقلاب کمونیستی در شوروی به امید واهی برقراری عدالت و مجازات خائنین تشکیل شده بودند. در تهران نیز گروهی آتارشیستی و تروتیستی به نام کمیته مجازات تشکیل شده بود و دست

حسن وثوق‌الدوله در اواخر عمر